

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

VO
Virtaa ohjaukseen

Diak

Diak

VIRTAA OHJAUKSEEN: USKONTOLUKUTAITO

Mikko Malkavaara 26.4.2021

USKONTOLUKUTAIDON LYHYT HISTORIA

Havainnot Yhdysvalloista vuodesta 2007 alkaen:

- *maa, jossa uskonto on paljon esillä ja jota pidetään uskonnollisena, mutta jossa tietoa uskonnoista on vähän*
- *Yhdysvalloissa uskontoryhmiä on poikkeuksellisen monia, mutta toisten uskontoja ja kulttuurista taustaa ei juuri tunneta*

Uskontolukutaidon koulutusohjelma Harvardin yliopistossa vuodesta 2015. Vuonna 2019 se liitettiin laajaan ohjelmaan, jonka nimi on Uskonto ja julkinen elämä.

- *Ohjelman tarkoitus on vahvistaa ymmärrystä uskonnon roolista ja luonteesta yhteiskunnassa ja kulttuurissa*

USKONTOLUKUTAIDON LYHYT HISTORIA 2

Havainnot Britanniassa vuodesta 2010:

- *Uskontoa ja katsomuksia koskevan keskustelun laatu oli valitettavan heikkoa aikana, jolloin tietoa ja ymmärrystä uskonnosta olisi erityisesti tarvittu*

Uskontolukutaidon opetus- ja tutkimusohjelma Lontoon yliopistoon kuuluvassa Goldsmiths Collegessa jo vuodesta 2010.

Nykyisin useissa yliopistoissa Britanniassa, koulutuksen painopisteenä ovat opetuksen, hyvinvointipalveluiden ja median alalla toimivat.

USKONTOLUKUTAIDON LYHYT HISTORIA 3

Diakin (Esko Kähkönen) henkilösuhteet ja yhteistyöhankkeet Goldsmithsin ja uskontolukutaidon ensimmäisen kehittäjän Adam Dinhamin kanssa

- *Ensimmäiset suomalaiset julkaisut vuonna 2015*
- *Esko Kähkönen Suomen Kuvalehdessä 2015: Uskontolukutaito kansalaistaidoksi*
- *Suomalaisen kulttuurin erityispiirre: Uskonto hyväksyttiin keskustelunaiheeksi vasta ”maahanmuuttoon liittyvän uskontojen vahvemman läsnäolon ja globaalisuuden kautta”*

Helsingin yliopiston johtama uskontolukutaidon hanke 2018–2020 tuotti opetusohjelmia, tutkimusta ja julkaisuja.

Diakissa opetusta vuodesta 2015.

Adam Dinhamin määritelmä

- a) tietoa ja taitoa tunnistaa uskonto legitimiiksi ja tärkeäksi osaksi julkisuutta,
- b) riittävästi yleistietoa uskonnollisista traditioista ja kykyä oppia niistä uutta,
- c) väärän yleistämisen torjuminen sekä kunnioitus ja hyvien suhteiden rakentamisen erilaisuudessa,
- d) uskontolukutaidon tiedostaminen luonteeltaan enemmän kansalaistaidoksi kuin teologiaksi sekä
- e) tuki ehyelle, moniuskontoiselle yhteiskunnalle, jossa on tilaa sekä uskoille että uskonottomille silloinkin kun uskontoa kyseenalaistetaan

Suomalaisuus uskontoneutraalina kulttuurina

- Uskonto kuuluu lähes kiellettyihin puheenaiheisiin, joka otetaan esiin vain, jos se on esimerkiksi asiakkaalle erityisen tärkeää.
- Uskonnosta ei juuri osata puhua, ja yhteiskunnan eri toiminnoissa uskonnon vaikutuksen näkeminen on hankalaa.
- Puhe uskonnosta julkisessa tilassa ei ollut aikaisemmin tärkeää.
- Se mikä oli näkyvää, oli ilmeistä.
- Lähes yksiuskontoisessa kulttuurissa uskonnosta katsottiin tiedettävän se, mitä tarvittiin.

Vaikenemisen kulttuuri: uskonto yksityisasia

- Todellisia uskonnollisia kysymyksiä on pidetty henkilökohtaisina ja yksityisinä.
- Herätysliikkeet nostivat uskon riman korkealle ja rakensivat muurin maailman suuntaan.
- Kaikki tiesivät, ketkä kuuluivat rajan millekin puolelle.
- Silti rajalinjan molemmilla puolilla kuuluttiin uskonnolliseen yhteisöön, luterilaiseen kirkkoon.
- Suuri enemmistö on kuulunut kirkkoon, kastanut lapsensa, lähettänyt heidät rippikouluun ja konfirmoitaviksi, halunnut avioliittoon vihkimisen kirkossa ja tullut elämän päättyessä siunatuksi kristillisen perinteen mukaan, mutta enimmäkseen vaiennut uskostaan.

Kiinteä sidos kulttuuriin

- Kansainvälisesti on harvinaista: käytännön sidos uskonnonharjoitukseen, esimerkiksi jumalanpalvelukseen osallistumiseen on heikkoa, mutta kulttuurinen sidos omaan uskonnolliseen perintöön on vahvaa.
- Uskonto ilmenee mentaliteettina sekä eräänlaisena reservinä, joka otetaan käyttöön esimerkiksi kriisitilanteissa.
- Suomalaisia yhdistävät sauna, kesämökki, rantamaisema, joulukuusi, joulupukki, tango ja marjametsä. Keskeisten uskonnollisten tapojen on ajateltu liittyvän näiden joukkoon.

Uskontolukutaito – kadonnut kansalaistaito

- Yhtenäiskulttuuri on murentunut ja kadonnut.
- Luterilaisen uskon tunnusmerkit ovat vähentyneet tunnusmerkeistä, joiden suomalaiset katsovat yhdistävän heitä toisiinsa.
- Omaa uskonnollista perintöä ei tunnusteta eikä tunnisteta, koska ihmiset ovat irrottautuneet perinteisestä taustastaan.
- Väestön kulttuurinen tausta on moninaistunut. Uskontoja on paljon.
- Uskontoa ei osata lukea, se on kadonnut kansalaistaito.

Uskontolukutaito lähtee oman kulttuurin tuntemisesta

- Monikulttuurista työtä tekevältä pitää odottaa oman uskonnon tai omassa kulttuurissa esiintyvien uskonnon piirteiden tuntemusta.
- Samoin kielenkääntäjän pitää hallita sekä kieli, jolta kääntää, että kieli, jolle kääntää, mutta lopulta jälkimmäinen on tärkeämpi.
- Uskonnonlukutaidon koulutukseen sisältyy aina opetusta uskonnon roolista ja merkityksestä julkisessa elämässä oman kulttuurin piirissä.
- Koska suomalaisessa kulttuurissa uskonnon jälkiä on ikään kuin lakaistu piiloon maton alle, opiskelijoita voidaan tukea löytämään merkkejä tai tiedostamaan uskonnollisuutta sieltä, missä sitä ei yleensä sanota olevan.

Uskontolukutaidon lajeja

- Monikulttuurista työtä tehdään kulttuurien rajapinnassa.
- Erityistä tarkkuutta tarvitaan uskonnon ylikorostamisen, sen alikorostumisen ja suoranaisten vähättelyn tai poissulkemisen suhteen.
- Uskonnon vaikutuksen painoarvo pitäisi pystyä arvioimaan kussakin tilanteessa erikseen, mikä edellyttää taitoa ja suhteellisuudentajua.
- Uskonnollisia ilmiöitä kohdattaessa on tiedostettava myös vaara uskontojen esittämisestä turhan eksoottisina ja ihmeellisinä.
- Uskontolukutaidon tulisi olla myös vallankäytön lukutaitoa, kykyä nähdä eletyn uskonnon moninaisuutta, uskonnon sisäisiä valtakysymyksiä sekä vähemmistöjen asemaa ja kohtelua uskonnon sisällä.

Yllätys ja oppimiskokemus kehitystyössä

- Viime vuosikymmenien tuottamiin suuriin yllätyksiin on kuulunut uskonnon sitkeä elinvoima.
- Yleisesti oli omaksuttu klassisen yhteiskuntatieteen näkemys uskonnon vähittäisestä häviämisestä modernien valtioiden ja modernien talouksien nousun väistämättömänä seurauksena.
- Samoin klassiset kehitysteoriat eivät olleet kiinnittäneet huomiota uskontoon.
- Teoreetikot olivat pitäneet uskontoa irrelevanttina tutkimiensa prosessien kannalta ja nähneet sen modernisaation esteeksi.
- Myös Euroopan unioni oli perustanut kehityspolitiikkansa tälle olettamukselle.

Varovaisuus sekulaarin ja uskonnollisen erottamisessa toisistaan

- Uskonnon rooli on viime vuosina kasvanut keskustelussa siitä, miten maailmaa ja sen asioita tulisi hoitaa ja hallinnoida.
- Esimerkiksi Afrikan maissa uskonto on keskeistä ihmisten maailmankatsomuksissa. Uskonnon kasvava rooli julkisessa keskustelussa Afrikassa osoittaa historiallista jatkuvuutta maanosan syvän menneisyyden kanssa.
- Uskontoa ei pitäisi tutkia vain yhteiskunnallisena ja poliittisena tekijänä, vaan sitä on tarkasteltava sen oman itseymmärryksen ja erityislaadun kannalta.
- Liian jyrkkä sekulaarin ja uskonnollisen erottaminen estää näkemästä sitä, että sekulaareiksi miellettyjen käsitysten takana saattaa olla kulttuurisia ja uskonnollisia näkemyksiä ja arvoja.

Yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa

- Kehitystyössä hallitusten ja ei-uskonnollisten avustusjärjestöjen tärkeimpiä viimeaikaisia oivalluksia on ollut kiinteä yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen ja niiden johtajien kanssa.
- Uskonto on läsnä ihmisten arjessa ja seurakunnat ovat yhteisöjensä tukipilareita.
- Paikalliset uskonnolliset verkostot löytävät avun tarpeessa olevat tehokkaimmin eivätkä avustukset ajaudu huijareille
- Aikaisemmin uskonnollista neutraalisuutta korostanut ajattelu esti tämäntapaisen yhteistyön.
- Uskonnollisia yhteistyökumppaneita saatettiin pelätä, koska niiden kuviteltiin ryhtyvän käännöstyöhön tai siksi, että niiden luultiin ajavan puolueellisesti vain omiensa etuja, kun humanitaaristen periaatteiden mukaan apua pitää antaa taustaan katsomatta.

Kysymyksiä

- Voisiko monikulttuurisen työn koulutuksessa ja ohjauksessa ottaa nämä kehitystyössä tehdyt havainnot ohjenuoriksi?
- Pystyisikö niitä soveltamaan monikulttuurisessa työssä?
- Uuteen ympäristöön lyhyessä ajassa muodostuneet uskonnolliset yhteisöt ovat hauraampia kuin perinteisissä yhteiskunnissa, mutta jäsenilleen ne saattavat olla sitäkin tärkeämpiä.
- Entä voisiko ajatella uskontolukutaidon opetusta Suomessa ajatella niin, että lähtökohtana olisi islam, ja siihen suhteutettaisiin uskontoa Suomessa ja suomalaista luterilaista kristinuskkoa?

Diakonia-ammattikorkeakoulu toteuttaa Virtaa ohjaukseen -hanketta Uudenmaan alueella ajalla 1.2.2019–30.6.2021. Hanke saa rahoitusta Euroopan sosiaalirahastosta. Rahoittava viranomainen on Hämeen ELY-keskus.

<https://virtaohjaukseen.diak.fi/>

YHTEYSTIEDOT:

Projektipäällikkö Pia Sahonen, p. 040 552 2742

Vastuukouluttajat

Hanna Hovila, p. 0400 910 660

Susanna Hyväri p. 0400 979 928

Marja Lindholm, p. 040 509 1269

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@diak.fi

Euroopan unioni

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

vo
Virtaa ohjaukseen

Diak